

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Україна через специфіку історичного розвитку опинилася перед необхідністю швидко проводити рішучі інституціональні зміни, спрямовані на забезпечення економічного зростання аграрного сектору. Однак формування інституційного середовища, що може забезпечити зростання аграрного бізнесу країни, відбувається повільними темпами, з великими деформаціями внаслідок окремих прорахунків. Наявна структура інституціонального середовища аграрного сектору свідчить про необхідність перегляду стратегічних пріоритетів інституційних перетворень в аграрній економіці України.

Інституційні перетворення в аграрному секторі України мають сприяти підвищенню ефективності виробництва на основі становлення ефективного власника, розвитку конкуренції і формування інфраструктури, адекватної сучасним умовам господарювання.

Перспективи інституційних перетворень в аграрному секторі України передбачає: по-перше, не можна розраховувати, що створені у сфері сільського господарства незначні передумови для розвитку вільного ринкового обміну дадуть змогу йому істотно розвинутися; по-друге, дійсний розвиток механізму ринкової координації є можливим тільки після тривалої соціокультурної еволюції або ґрунтового навчання навичок цивілізованої ринкової поведінки певної маси членів суспільства; по-третє, з огляду на сучасні тенденції, а не об'єктивні закони суспільного розвитку завжди існує ймовірність розвитку в протилежному напрямку; по-четверте, через охарактеризовані вище загальноцивілізаційні особливості суспільного розвитку, які проявляються у тому, що процеси в аграрному секторі є залежними від тенденцій у галузях промисловості, на сільськогосподарське виробництво будуть мати вплив різні інтереси з боку промисловості.

На основі вищевикладеного можна констатувати, що інституціоналізм – це відносно новий своєрідний напрям в економічній теорії, що охоплює, крім економічної складової, ще й соціальні, правові та політичні чинники, які доцільно використовувати в аграрному секторі економіки України. При цьому система інститутів перебуває в тісному взаємозв'язку з двома іншими найважливішими громадськими системами: системою інтересів та системою очікувань. Система інтересів об'єднує всі рівні, сфери і галузі економіки й охоплює інтереси галузі, корпорацій, підприємств та окремих суб'єктів господарювання аграрного бізнесу. Очікування, відповідно, відображають

бачення цим суб'єктом можливої реакції інших зацікавлених груп на ті чи інші зміни. Суб'єкти господарювання аграрного бізнесу очікують від держави захисту своїх інтересів, держава ж очікує від них доброзичливого ставлення до власних ініціатив. Якщо система взаємних очікувань у країні серйозно порушується, то в економіці виникають приховані напруги, якщо ж це супроводжується і порушенням інтересів, то незначний імпульс може завдати шкоди всій структурі. Інститути не мають конфліктувати із системами взаємних очікувань та інтересів суспільства.

Виділяють певні рівні інституційної системи. До першого рівня інституційної системи належать інститути, що безпосередньо впливають на адаптацію до певних умов економічних агентів, – суб'єкти господарської діяльності (держава, домогосподарства). Другий рівень економічних інститутів утворюють самі суб'єкти господарської діяльності та домогосподарства, які відповідно мають складну систему економічних і соціальних цілей (підтримання постійної платоспроможності, підвищення прибутковості капіталу, що використовується, зростання конкурентоспроможності продукції, що випускається, створення нормальних умов праці для працівників, забезпечення сприятливого мікроклімату тощо).

Процес суспільного відтворення забезпечує обмін діловою інформацією між основними суб'єктами економічної діяльності (суб'єктами господарської діяльності, банківським сектором, державними структурами). Їх дії в умовах загальної глобалізації мають узгоджуватися міжнародними інститутами, які становлять третій рівень інституційного середовища. До четвертого рівня економічних інститутів доцільно зарахувати олігархічну верхівку, яка лобіює у власних інтересах економічну політику, що проводиться державними органами, і займає панівне становище в багатьох галузях економіки. До п'ятого переважно належать органи державного управління, великі транснаціональні корпорації, міжнародні урядові й неурядові економічні та фінансові організації, що впливають на глобальні трансформаційні процеси.

Інституційні зміни потребують систематичних зусиль і витрат протягом тривалих періодів часу на основі виважених, належним чином сформульованих та оперативно відкоригованих програм. За відсутності таких програм передбачувані зміни не відбуваються або затягуються і супроводжуються високими витратами. Це в реальності сталося в аграрному секторі економіки України.

Головним напрямком нової економічної стратегії розвитку аграрного сектору має стати комплекс інституційних реформ, який би передбачав одночасне та взаємопов'язане перетворення базових інституційних умов економічної діяльності у країні – системи відносин між суб'єктами господарювання і забезпечення виконання контрактних зобов'язань; системи взаємовідносин бізнесу з державними органами, у т. ч. з органами

адміністративного регулювання господарської діяльності; фіскальної системи; суб'єктів фінансового сектору економіки тощо.

Інституційні реформи мають бути безпосередньо пов'язані зі зміною парадигми розвитку аграрного сектору економіки України. Суть новітньої парадигми аграрного сектору полягатиме в тому, що держава бере на себе ініціативу створення сприятливих умов для підприємств в аграрному бізнесі, діяльність яких забезпечує зростання зайнятості, доходів, експорту продукції та податкових надходжень. Навпаки, бізнес, який не приносить суспільству віддачі у вигляді податків і зайнятості, має самоліквідуватися. З цією метою державі слід використовувати всі доступні їй інструменти економічної політики: фіскальні важелі, кредитну систему, адміністративне регулювання використання належних державі ресурсів.

Для інституційних змін потрібен певний час. Єдиний спосіб скоротити час їх здійснення – це належним чином використовувати економічні, технологічні та організаційно-управлінські знання. Висока значущість вивчення інституційних змін легко простежується на прикладі багатьох розвинених країн, де знання про розвиток інститутів, накопичені у ході реформ, дали їм змогу в останні десятиліття досягти значних успіхів в економічному і соціальному розвитку. Цілком можливим є використання цього досвіду для реформування інституціональних систем аграрного сектору України, але при цьому необхідно враховувати, що в кожній країні інститути створюються за певних соціально-економічних, політичних та технологічних умов. Тому перенести у вітчизняне сільське господарство інститути, створені в різних країнах, без будь-яких змін неможливо. Єдиний правильний шлях реформування – це виробити синтезований підхід, який об'єднає в собі як вітчизняний, так і зарубіжний досвід реформування та буде будуватися на основі аналізу існуючої інституційної системи. До такого синтезованого підходу має входити також розробка основного вектора розвитку як всієї інституційної системи, так і окремих її частин.

УДК 330.341.1

Ципліцька О. О.,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Цифровізація економіки представляє собою світовий тренд, що йде на зміну інформатизації суспільства. Її сутність полягає у поширенні інформаційних технологій, процесів автоматизації у всі сфери життєдіяльності